

er toelating tot
sittelt gegeven,
andag 18 Juni.
in te onderwer-
t opgave van
akulten, waarin
niftelijk aan te
de voor of op

er litter. fat.,
VOLTIER.

el in
orgels.

d van onge-
sorteering

en KERK,
prijzen.
logi aan den
vasteland

ART.
TERDAM.

iteit.

t Bestuur het
ting aan leden
Evenals in
ad onze locale
lenten de goed-
higing zorg te
t hun hartelijk
teft weer stoffe
awen God, die
trijd en moeite
zijne lankmoed-
huidigen dag.
kant het ge-
dit jaar nog
nders, op wier
t groote prijs-
tieten, — aan
elen juist in
dat meerdere
op éénelfde
Niet weinig
erslag voor het
een begin van
stroomde ker-
ginnen mocht
toestes bestaat
standers onzer
om de belijde-
uden, (die ook
al hare rechten
geven. Moge
hetzelfde huis"

van den be-
is ook voor
van rouw. Hij
toe, en menig
schap mochten
lervinden. Zijn
agedachtenis is
e overblijvende
zijn voorbeeld
om te arbeiden
e dienstkracht

W. HOVY.

KOMST
rwijs

1888.

der Chr. Ger.
W. GIESINK.

onden worden

n Hoogleraar

ing met debat

paedagogische

Hospitium in

is toegang

de kleine zaal

en, wordt be-

er H. TULP,

voorzitter.

exploitatie van

arbitreren uit

te bijlatten te

maar ook uit

gs den Staats-

genheid wen-

et duidelijk

de kaart

dering recht te

zoowel gratis

er met opgave

wacht aan het

ERDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 17 Juni 1888. N°. 547.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirectoren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentieprijs: van 1 tot 8 regels 80 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van hieldagen en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Opgevaaren ten hemel.

ACHTTIENDE ZONDAGSPREDIKING.

1.

En als hij dit gezegd had, werd hij opgenomen, daar zij het zagen, en eene wolk nam hem weg van hunne oogden.
Hand. 1:9.

De Hemelvaart van Christus is in onzen Catechismus veel breeder opgevat dan de Opstanding.

Tegenover slechts *éene* vraag, die aan de Opstanding is gewijd, staan er vier, die de Hemelvaart bespreken.

Hieruit leidt echter niemand af, dat de opstellers van den Catechismus de Hemelvaart in waardij boven de Opstanding plaatsen. Er bestond voor deze ongelijkmatige verdeling een geheel andere oorzaak. Immers over de Opstanding bestond destijds onder de Christenen geen geschil. Met opzigt tot de Opstanding beleden ze allen eenzelfde belijdenis. Daar viel dus kerkelijk niet zo over uit te weiden. Daarentegen over de Hemelvaart was meer dan een geschil, was zeer boze twist zelfs en scherpe controversen gerezen; niet tegenover de ongelovigen, en ook niet tegenover Rome, maar tegenover de broederen, die Luther volgden.

Gemeenlijk beeldt men zich in, dat het hoofdverschil tusschen de Lutherischen en de Gereformeerden ligt in de consubstantiatie, omtrent het heilige Avondmaal; en geen oogenblik ontkennen we natuurlijk, dat op dit punt de breuke viel en het sterkst door het volk gevoeld werd. Maar n'ietem in deze voorstelling onjuist. Het geschil over het Avondmaal is slechts *afgeleid*, ook het geschil over de nederdaling tot helle is *bijkomstig*, over de praedestinatie bestond oorspronkelijk geen principiële geschil, maar wel was principieel het verschil over den Christus in zijn Hemelvaart.

Dit geschil liep in hoofdzaak over de vraag, of de menscheit in den Middelaar thans in den hemel vergoddelijk is, dan wel of zijn menscheit ook in den hemel zijn menscheit en creatuurlijke hoedanigheden zuiver behoudt.

Het is alzo een geschil, niet over iets dat in het verleden ligt, maar over den toestand waarin de Middelaar nog op dit eigen oogenblik verkeert; een geschil dus ook over de wijze waarop ons verheerlijkt. Hoofd ook nu nog op zijn kerk en in zijn geloofgen werkt; en alzo een geschil voor alle eeuwen, niet met name ook voor de onze, van uiterst actueel belang.

Dit voelden Olevianus en Ursinus, en het was daarom dat ze dit stuk zoo uitvoerig trachten brachten. Dit heeft men, na hun verscheiden nog een eeuw lang gevoeld, toen men de leden der gemeente zeer breed op dit punt inlichtte. En onaanvaardelijk hiervoor, toen eerst in de vorige eeuw geworden, toen eigenlijk de vraag naar de levensgemeenschap met den verheerlijkten Heiland almeer onder dore redeneering en plat zedeverman begraven werd.

Ook in onze eeuw heeft men in de onverschilligheid volhard. Met de Lutherischen twistte men niet meer. De Lutherischen hielden hier te lande waren te invloedsloos om hen te duchten. Meest zelfs waren ze hoogstens nog Lutherisch in naam, zonder aan het kenmerkende van hun belijdenis waarde te

hechten. Wat zou men dan, aan Jezus' Hemelvaart toegekomen, de saamgevoelde gemeente nog bij deze verouderde geschillen ophouden? En zoo sloeg men de 47e en 48e vraag liefst over, en sprak enkel over de Hemelvaart en haar vrucht.

Dat dit echter een zeer ernstige fout was, springt terstond in het oog, als men er op letten wil, dat de Lutherische kerk in Duitschland een onbepaalde invloed bezit, in Duitschland geheel de theologische ontwikkeling beheerscht, en uit Duitschland ook onze meeste hoogleraren en predikanten theologisch gevormd heeft.

Noch in Leiden noch in Groningen noch in Utrecht is een zelfstandige theologie ontwikkeld. Ook is aan geen dezer academien de oude Gereformeerde lijn voortgezet. Maar aan al deze universiteiten is men als een sloep achter het Duitse admiraalschip aangekomen. Schleiermacher beheerschte aller geest. En met name wat wijlen de hoogleraar Holstede de Groot, wat de hoogleraar Van Oosterzee, wat de nu afgestreden hoogleraar Doedes, wat de zoo vroeg gestorven Chantepie de la Saussaye, en nu nog de hoogleraar Gunning, met zijn vrienden onder allerlei naam als Groninger theologie, *Vermittelings*theologie, critische theologie, ethische theologie, of apocalyptische theologie gedreven hebben en nog drijven, is allegader uit Duitschland ingevoerd en uit een vreemd Lutherisch land tot ons gebracht.

Tengevolge hiervan is op hetgeen thans in Nederland voor theologie doorgaat al eens geheel het Duitse Lutherische stempel gedrukt en is het Nederlandsch-Gereformeerde karakter er schier geheel aan ontnomen.

En wat er dan nog in onze godgeleerde wereld van Gereformeerde berinneringen over is, sproot veel meer uit de *gemeente*, dan uit de *academiën*. Het zijn onze boeren en lastige kleine burgers, die de verdutschte en verlutherde predikanten weer eenige Nederlandsche kruiden en Gereformeerde druppelen hebben toegediend.

Had de theologie der Overheidscholen vrij spel gehad, dan ware er geen schijn of schaduw van een Gereformeerde wezen onzent meer te ontdekken, en het is de geloofge meene en niet de universiteit die het erigend der vaderen tegenover hun voorleide voor de vreemde theologie bewaard heeft.

Want wel dreef historische zin ook aan de academien, om nu en dan het bewijs te leveren, dat men de historische Gereformeerde paden niet vergat; maar meer dan een zeer oppervlakkigen schijn bood dit niet. Wie toch de geschriften van Van Oosterzee, Chantepie de la Saussaye, Gunning enz. kent, ziet terstond, dat hun voorstelling van de Gereformeerde belijdenis een stellig onjuiste is, en slechts strekt, om bij elk der groote tegenstellingen het Gereformeerde voor het *niet-Gereformeerde* te doen wijken. Iets wat daarom zoo onoverkomen en zoo bealst moet uitgesproken, omdat deze reconstructie van het Gereformeerde volstrekt niet schuchter te werk ging, maar doordrong tot het fundament.

Heeft men hier nu een oog voor, en ziet men dus, hoe de oude Lutherische dwaling uit de 16e eeuw thans in geheel de ethische theologie, onder vreemd etiket hier binnensloep, om eerst onze academien, en later onze kansels van hun Gereformeerde belijdenis te berooven, dan zal

men terstond gevoelen, dat we in de 18e Zondagsafdeeling over Jezus' Hemelvaart volstrekt niet staan op een verouderd verschil, dat ons niet meer zoo aangaan, maar tegenover een dwaling, die op nog veel bedenkelijker wijze dan destijds onze eigen belijdenis bedreigt, en bezig is onze kerk geheel te ontvoeren van haar eigenaardig karakter.

En voelt men dat, dan is prediken over dezen Catechismus geen gedwongen werk meer, waarbij men over de belangrijkste geschilpunten heenleest, maar integendeel een in hooge mate bezielende arbeid, waarbij men plotseling midden in de groote tegenstelling van onze eigen levensdagen staat.

De diepe vraag, die hier terstond geschil maakt, is de vraag naar *wat de hemel is*.

Jezus voer op van de aarde naar den hemel. Wat nu de aarde is weten we. We weten ook wie Jezus was toen hij opvoer. Maar om tot recht verstand der zaak te komen, moet men natuurlijk ook de derde onbekende in deze formule oplossen, en zich ook rekenschap geven, van wat te verstaan zij *onder den hemel*.

En wat wordt nu desaan gaande in onze dagen meest geleerd? Immers dit, dat de hemel niet *zoozeer als een plaats* mag gedacht, maar meer begrepen moet als een *toestand*.

In het eind der vorige en het begin van deze eeuw was men nog in de sentimenteele periode. Ook ten onzent ging Feith vooral er ons in voor, om den hemel als een soort van keurig gesierde guilde voor te stellen, met nog lijner bloemen, met nog reiner geuren, met heerlijker dreeven, met nog prachtige zalen. En in die dreeven en in die zalen was het dan vooral om de afgestorvenen te doen.

Het was een hemel *zonder God* geworden. En waar men nog van den Eeuwige repte was Hij van den hemel meer sierraad, dan dat de hemel om Hem was.

Nu dat de ethische theologie aan die ziekelijke een einde gemaakt heeft, nemen we haar in dank af. Dat ziekelijke spelen met de eeuwigheid was ergelijk. En dat de ethische theologie, dien sentimenteelen droom wegvagend ons weer oopriep om van den hemel niet *aardschelijk* en van de majesteit Gods niet *zinnijk* te denken, is een daad die prijs verdient; ook al loopt ze bij velen hinner door hun Chilasme thans weer gevaar, om door de achterdeur binnen te laten, wat ze door de voordeur uitsloot.

Maar hoe hoog we haar verdienste in dit opzicht ook aanslaan, toch mag daarom geen oogenblik het oog gesloten voor de groote schade, die ze op geestelijk terrein aarichte, toen ze het begrip van den hemel *overvloedig* maakte. In het *zwerende* ligt al de kracht der ethische godgeleerdheid. Ze wischte allerwege de scherpe grenzen uit; laat op elk terrein de eene in de andere steer overloopen; en verwart op die noodlottige wijze elke voorstelling en elk begrip.

Vandaar dan ook haar zeggen, dat eigenlijk de hemel geen *plaats*, maar een *toestand* is, en dat dus ook de volstrekte grens tusschen aarde en hemel wegvalt. Hiertegen nu sta in naam der Gereformeerde theologie ons zeer ernstig protest.

Al wat den hemel *aardsch* zou maken; al wat onze grof zinnlijke voorstelling, die aan het aardsche ontleend is, overbrengt in den hemel, is op het voetspoor van Calvin,

steeds door onze Gereformeerde kerken verworpen. Maar onder alles door, hield destijds onze Gereformeerde kerk steeds onveranderlijk aan de openbaring der Heilige Schrift vast, die ons steeds den hemel leert kennen, als een eigen schepping Gods.

De hemel is een creatuur. Een creatuur in volten zin, gelijk deze aarde en het firmament een creatuur Gods. God schiep den hemel en de aarde.

Aarde en hemel vormen dus een *legenstelling*. Ze zijn niet één, maar twee. Aan den éenen kant staat deze aardsche schepping, waartoe ook zon, maan en starren hooren. En daartegenover staat een geheel andere schepping, wier bestaan ons wordt aangegevend onder den naam *hemel*. En zoomin iemand Gen. 1:1 lezende, ooit zou denken dat daar stond: „God schiep een *toestand* en deze aarde”, evenmin kan ooit met de Schrift in de hand volgehouden, dat de hemel en een *toestand* hetzelfde zou zijn.

Allerwegen wordt dan ook in de Heilige Schrift van dien hemel als van een afzonderlijk wereld, met een eigen aanzijn, met een eigen leven en met eigen vorm en hoedanigheden gehandeld.

De aarde hier en de hemel daarboven. Hier de sfeer der aarde en daarboven de sfeer des hemels. En in dien hemel, evengoed als hier op aarde, een volheid van creaturen en werkingen en krachten.

Aarde en hemel vloeien dus niet in één, maar zijn van den oorsprong der schepping af twee afzonderlijke levenskringen, die beide hun eigenaardig aanzijn en bestaan danken aan een schepping van Gods Almacht.

Toch vatte men dit niet zoo op, alsof volgens de Heilige Schrift, alle overeenkomst en trek van gelijkheid tusschen den hemel en deze aarde ontbreken zou. Dit kan niet. Reeds hierom niet, overmits de menschen van deze aarde worden opgeroepen, om eens dien hemel in te gaan, en omgekeerd de engelen uit den hemel op aarde verschijnen, en zich hier aan menschen openbaren in een menscheit woord.

In de woestijn, op den berg, toonde God de Heere dan ook aan Mozes het voorbeeld der hemelsche dingen (Exod. 25:40) en beval hem, dat hij den tabernakel naar dit hemelsch model maken zou. Gelijk voorts de Heilige Schrift ons er allerwegen in voorgaat, om zekere overeenstemming tusschen den hemel en de aarde aan te duiden. Let slechts op het Jeruzalem hier beneden en het Jeruzalem daarboven; op het Vaderhuis met zijn vele woningen; en op den troon der majesteit in de hoogste hemelen.

Hemel en aarde zijn dus wel twee onderscheiden scheppingen, maar toch geen twee scheppingen, die niets met elkander uitstaande zouden hebben, of als twee afgesloten sferen niet tevens voor elkander zouden bestaan. Integendeel, hemel en aarde zijn twee deelen van de éne groote schepping Gods, die uit één raad des willens voortgevloeid, dienstbaar wordt gemaakt aan de volvoering van het éne groote en aanbiddelijke Godsplan.

Slechts met dit vaststaand onderscheid, dat de hemelsche schepping of de hemelsche wereld *hoog*er staat, en het doel van dit aardsche leven niet in de aarde zelf, maar in den hemel ligt.

Hiermee overeenkomstig is dan ook de tegenwoordigheid van het Eeuwige Wezen wel in beide scheppingen, maar toch in de hemelsche schepping veel klaarder openbaar. In den

hemel is zijn troon, en de aarde is slechts *de voetbank zijner voeten*. En gelijk nu bij een mensch de rijkdom van zijn persoon veel sterker in zijn hoofd en hart dan in zijn voeten is, ook al is ook in die voeten het leven van zijn persoon waarneembaar, zoo ook is op aarde de tegenwoordigheid Gods wel herkenbaar, maar toch op verre na niet zoo sterk als in den hemel. Hij is en blijft, ook waar Hij op aarde ons met zijn ontferming bezoekt, toch altoos onze Vader in de hemelen.

Zoo ziet men dus, dat het ontzeggen aan den hemel van een *plaatselijk* karakter onhoudbaar is.

Met welke ongelooflijke snelheid de lichtstraal zich ook voortbeweegt, toch is ook de lichtstroom altoos *ergens*. Geen creatuur, hoe ook gedacht of hoe ook voorgesteld, kan ooit bestaan zonder een creatuurlijk zijn te hebben, en van het creatuurlijk zijn is het begrip van *plaats* steeds onafscheidelijk. Wat niet *ergens* is, is overal en overal is alleen *God zelf*. Zijns is de alom- en overalteenwoordigheid. Dit is zijn Scheppers-majesteit, de glorie zijner Godheid, zijn *niet-creatuur* zijn.

Ook van den hemel moet daarom beleden en erkend, dat hij wel terdege *ergens* is, dat hij *plaatselijk* is, dat hij niet alomteenwoordig is, en volstrekt niet als een blooten toestand mag begrepen.

En al is het nu ook, dat we in onze onwetendheid te belijden hebben, dat we elke beschrijving van dit *plaatselijk* karakter des hemels schuldijk moeten blijven, en zeer zeker de mogelijkheid moeten toegeven, dat de plaatselijkheid des hemels een veelsins ander karakter draagt dan de plaatselijkheid der aarde, toch mag deswege nooit toegegeven, dat de hemel het onmisbaar kenmerk van het creatuurlijke missen zou.

De hemel heeft een grens. Hij is *niet* God. Hij is *niet* de chaos. Hij is *niet* de aarde. Hij heeft een eigen bestaan, een eigen zijn, een eigen levensvorm. God kan zeggen: *Daar is de hemel*, en daar is de hemel *niet*.

En zoo verklaart het zich dan ook, hoe de Schrift ons leeren en de Catechismus belijden kan: dat Christus van deze aarde naar dien hemel is opgevaren; dat Christus de hemelen is *doorgaan*; en thans uit dien hemel op ons werkt en ons regeert.

KUYPER

„Dat gij het altaar bedekt met tranen.”

De tweede door gijleden ook, dat gij het altaar des HEREN bedekt met tranen, met weening en met zuchten, zoudt Hij niet meer het opijfelers amschouwen noch met welgevallen van uwe hand ontvangen wil.
(Maleachi 2: 5).

Denkt ge wel eens om de tranen, die ge anderen schreien deelt; tranen niet van vreugde, maar van bittere droefenis en vlijmende pijn aan 't hart?

Op Kanaänth Zólm, hoog op Efraïms bergen, leefde voor vele eeuwen een vrouw, die ook vergt daaraan te denken.

Peninna was haar naam.

En zie, terwijl Peninna zorgeloos en argeloos met haar kroost op Efraïms bergen speelde, lag er te Silo bij het altaar des Heeren eene andere vrouw geknield, die zich bandde in

de basis van Gods Woord ten goede van het volk gedaan wordt, zooveel in hun vermogen is, aanmoedigen en bevorderen.

10. Diakenen moeten evenals de andere ambtsdragers der kerk voor Christelijke Jongelings- en Werkliedenverenigingen, die zich aan Gods Woord onderwerpen, de hun mogelijke hulp bieden, en vooral pogen er op toe te zien, dat zij geen dwerg-theologanten vormen, doch praktisch werken; dus zooveel mogelijk ter hand nemen wat hun in hun levenskring nuttig kan zijn.

11. De Helpsters kunnen voor de jongedochters van onbekerkenbaar nut wezen door bestrijding van fabrieksarbeid, bij het aanleeren van nuttige handwerken, het bestrijden van dwaas moderniteit en grillige pronkerij. Door ze te helpen om bij Christenvrouwen in de hoogere standen in dienst te komen, en die Christenvrouwen er op te wijzen, dat zij nooit zoogenoemde halverlieten kleedingsstukken in den snit of in den vorm, waarin zij die voor zich hebben vervaardigd of laten vervaardigen, aan dienstbaren of minvermogenen vrouwen moeten schenken, zelfs niet kinderleedingsstukken, opdat zij niet getooid worden met een gewaad dat in haren stand niet past.

Christenvrouwen moeten er aan herinnerd, dat zij hare dienstboden in gewone ziektegevallen of bij lichte ongesteldheden niet al te spoedig, en nooit zonder haar hulp te bieden, wegzenden. De vrees daarvoor heeft menigmaal den grondslag gelegd voor blijvende ongesteldheden.

Op de behoeften aan Zondagsrust, ook voor vrouwelijk dienstpersoneel, moet meer de aandacht gevestigd; eerst daarna kan op Zondagsheiliging bij haar worden aangedrongen.

voor dit leven geene vruchten afwerpt, en dus het Christendom des Bijbels niet wezen kan.

4. Naast Diakenen moeten zoo spoedig mogelijk godvreezende vrouwen als Helpsters opstaan, liefst bij huisbezoek voorgaan. In eene Gereformeerde kerk moeten ook zij in haar werk van het beginsel der opvoekende en dienende liefde uitgaan.

5. Waar ellende, van welken aard ook, hetzij geestelijk, zedelijk of lichamelijk, te vinden is, moet zij door Diakenen en hunne Helpsters als beeld van den goeden Herder, die omgaat om het verloren te zoeken, het afgedrevene weder te brengen en het geknochte te heelen, naarstig worden opgezocht en met raad en daad worden te hulp gekomen.

6. Waar de Bedienaren des Woords in de samenkomsten der gemeente tot milde gaven roepen, moeten Diakenen en hunne Helpsters alle vrijmoedigheid gebruiken, om de oorzaken der armoede te leeren kennen, opdat de te verstrekken hulp nuttig en goed worde betreed, en de uit te reiken gaven niet diene om ongenoezaam of verkort loon, zonder dat daartegen een getuigenis is afgelegd, aan te vullen.

7. Waar Staat en Gemeente de kroeg en het bordel begunstigen, of de prostitutie beschermen, is het een der eerste plichten eener goede Diaconie daartegen te getuigen.

8. Diakenen en zoo ook hunne Helpsters moeten het Christelijk Onderwijs in al zijne vertakkingen zooveel in hen is bevorderen, inzonderheid de leer- en Zondagscholen der jeugd.

9. Diakenen en hunne Helpsters moeten alles, wat op

ming des volks noodzakelijk reeds ten gevolge heeft, en nog meer hebben zal. Onder zulk eene heerschappij wordt de barmhartigheid zóó kreupel, dat zij niemand bereikt, daar klinkt de wanhoopscree:

„Gevollet zij de God, dien we aanbaden tot heelen, Want, doof voor ons smeken en blind voor ons leed. Aanhoordc Hij spottend verschoning en bedden; Hij heeft ons bedrogen, moedwillig en wreed.”

Uit dat vloeklied klinkt ons het woord in de ooren: „Wordt practisch”. Dat is: Laat van heden af, in eene van den Staat vrij kerk naast de bediening des Woords, de bediening der barmhartigheid meer openbaar worden, en laat die kerk van Christus onder ons toonen, dat door haar als door haren Heer, maar in volten nadruk, dus ook in letterlijke zin, mag gezegd: „Den wrang wordt het Evangelie verkondigd.”

Hieruit besluiten wij: 1. Dat bekeering van het volk, zonder *bezuiging* van hetzelfde, tot weinig goeds leidt, maar ons opnieuw tot machteloosheid zou brengen; weshalve eene *algemeene reformatie van de Diaconie* met het bewijs moet leveren, dat het der kerke om reformatie van leer en leven beide hooge ernst is.

2. Eene goede bediening van Diakenschap is die alleen, welke in alles getuigenis aflegt en beeld is van het Hoogepriesterlijk ambt des Heeren Jezus Christus, als die zich geeft om verlorenen te redden.

3. Waar de bediening der barmhartigheid, het zich ontfemen over ellendigen, gemist wordt, is de verkondiging des Woords eene prediking van een Evangelie dat

Diaconale Conferentie te Amsterdam.

(Slot.)

Reeks IV van den heer ? over de Sociale quaestie. 1. Zonder het Evangelie — met zijn grondbeginsel: de gelijkheid aller menschen voor God — geen vrije wetsheden.

2. Bij een volk, waar het Evangelie gepredikt is, doch die prediking zich slechts tot het kanaal bepaalt en niet het werkelijk leven beheerscht, is de gehoorzaamheid aan Gods Woord dood, en sterft de bediening der barmhartigheid.

3. Waar het Evangelie niet met het praktische leven in aanraking komt, doet het der maatschappij geen nut, mocht het noodzakelijk óf verstaan óf, erger nog, de samenkomsten der gemeente in een „redeneerclub” omzetting; daar komt geen woord tot het hart en het geweten, maar blijft alles dorf en koud en levenloos.

4. Staatskerk en Staats-Christendom zijn de onmogelijkste politiekegenen. Daarom worden zij door gewetenloze lijken geleid, door de armen ontvlucht en veracht. Zij breken haan voor de Revolutie, die ze toch zal afbreken, en zijn de naaste oorzaken van de ontzettende tooneelen, die de toenemende verwildering der massa en de verar-